

Др Саша МИЛОЈЕВИЋ, доцент
Криминалистичко-полицијска академија

Оружана побуна и побуњеничка дејства као облик угрожавања безбедности државе

УДК: 343.343

Апстракт: Оружана побуна представља посебно описан облик угрожавања безбедности свакој друштва којим се подривају његове основе. Често се користи као инструмент при покушају сецесије неке друштвене групе. Представља иешко кривично дело у свим државама света, јер у себи садржи елементе масовној, ескалирајућој и врло суровој насиља. У раду се анализира оружана побуна као појава, као и побуњеничка дејства којима се ствари угрожава безбедности друштва.

Кључне речи: оружана побуна, побуњеничка дејства, побуњеници, безбедности.

Легално изабране владе, нарочито у државама које су оптерећене разноврсним политичким, социјалним, економским, националним или верским проблемима, могу да буду угрожене нестабилношћу, насталом услед различитих узрока. Начелно, та нестабилност изазива и подстиче опште незадовољство и истиче неспособност владе да ефикасно одговори и задовољи националне потребе. Унутрашња криза је погодно тле за деловање унутрашњих снага које настоје да применом насиља постигну циљеве, ако се они не могу постићи мирним путем. Тада долази до оружане побуне.

Постоји мноштво одређења појма „оружана побуна“. У Политичкој енциклопедији стоји: „Побуна је масовна акција индивидуално и по броју неодређене групе људи ради насилног обарања неког друштвеног или државног система или ради супротстављања неком органу или некој мери државне власти“.¹ У Лексикону безбедности налази се одређење по којем је оружана побуна „облик превратничких дејстава који подразумева од организоване скупине тајно припреману акцију, ради насилног обарања постојећег уставног поретка. Започиње изненадним ангажовањем појединих јединица оружаних снага или образованих оружаних група од унутрашњих противника или непријатеља“.²

¹ Политичка енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 737.

² Ђорђевић, О.: Лексикон безбедности, Партизанска књига, Београд, 1986, стр. 267.

У кривичном законодавству наше земље, оружана побуна се третира као кривично дело против уставног уређења. По Кривичном Законику Републике Србије из 2006. године, постоје два облика овог кривичног дела: организовање, односно припремање и учествовање. Припремање обухвата сваку делатност којом се омогућава избијање оружане побуне: придобијање људи за учествовање у оружаној побуни, набављање наоружања и других материјално-техничких средстава потребних за реализацију побуне, као и све друге активности везане за стварање услова за избијање побуне. Самим тим, учесници у припремању побуне су они који са умишљајем на било који начин доприносе припремању побуне, и они, у ствари, изводе побуњеничка дејства пре избијања побуне и унапред знају њене циљеве. Са друге стране, учествовање у оружаној побуни су све оне радње које учесници предузимају у току оружане акције, у периоду када је до побуне већ дошло.³ Дакле, учесници у побуни су лица која су се пре избијања побуне сагласила да ће у њој учествовати, те изричито подржавају циљеве побуне, али и она лица која су се придружила побуни у току њеног трајања, под условом да су у погледу остваривања циља побуне поступали са умишљајем, директним или евентуалним, односно да нису приморана на учествовање у побуни. По Закону, организатор је лице (или више лица) које стоји на челу побуне, одређујући садржај побуњеничких дејстава и руководећи побуњеницима. Ово лице (или лица) је најчешће и иницијатор побуне и реализује разноврсне побуњеничке активности, пре него што до побуне дође. Такође, коलोвођа је лице (или лица) које руководи појединим акцијама у току побуне, дакле усмерава учеснике у побуни, распоређује их и командује им.

Кривично законодавство других земаља света оружану побуну најчешће третира као кривично дело против уставног уређења државе, односно унутрашње безбедности земље. Често се повезује са изазивањем грађанског рата, а у неким законодавствима се третира као посебан облик велеиздаје. У неким земљама кривични законик оружану побуну одређује као посебно опасан облик супротстављања власти и третира је као кривично дело против јавног поретка. У неким законодавствима постоји и кривично дело војне побуне, као облик оружане побуне у којој учествују војна лица.⁴

Према америчким војним правилима,⁵ побуна избија када њени организатори процене да своје интересе не могу остварити у постојећем по-

³ Више о томе: *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975, стр. 737.

⁴ Да је вероватно оправдано увести и категорију „полицијска побуна“ показују и догађају у Србији новембра 2001. године, када је Јединица за специјалне операције Министарства унутрашњих послова Републике Србије са полицијским оклопним возилима и комплетном опремом, изашла из своје базе и блокирала саобраћај на међународном путу Е-75 у Београду.

⁵ Field Manual 100-5, *Operations*, The Department of Army, Washington DC, 1993.

литичком систему, па се због тога одлучују да промене власт радикалним средствима, при чему користе тајна средства и методе деловања. У складу са тим, оружана побуна се одређује као политичка оружана борба чији је циљ освајање политичке власти превратом и променама постојеће владе. У неким случајевима циљеви побуне могу да буду ограничени на тежњу одређене групе да се отргне од контроле владе и успостави аутономну власт у оквиру традиционалних, етничких или регионалних граница или да се сецесијом успостави нова аутономна држава. Побуне могу да буду подстакнуте и настојањем да се остваре ограничени политички уступци које није могуће остварити без примене силе.

У војним наукама код нас, оружана побуна најчешће се одређује као „масовно оружано насиље које проводе наоружана лица против актуелне власти“.⁶

Из ових одређења могуће је генерализовати неколико валидних ставова:

1. Поједина одређења, као и начин на који се оружана побуна третира у кривичном законодавству указују да побуњеничка дејства нису само она која се изводе употребом оружја, већ и многа неоружана дејства (припреме и организовање побуне, придобијање људи за идеологију и циљеве побуне, набавка оружја и других материјално-техничких средстава за реализацију побуне, обезбеђење новца за финансирање побуњеничких активности, итд). Ово је важно нагласити јер одређење оружане побуне које се најчешће среће у радовима из области војних наука код нас не осликава свеобухватно сву сложеност ове појаве.
2. Оружана побуна је противправан (незаконит) облик изражавања незадовољства, односно супротстављања. Она је мотивисана одређеним циљем, који може чак да буде и оправдан, али начин како се покушава доћи до тог циља је увек друштвено опасан, па је због тога и санкциониран законским нормама;
3. За побуну је карактеристично да се супротстављање врши заједничким снагама неодређеног броја људи. Побуна је увек акција релативно великог броја лица која су међусобно повезана остварењем циља побуне;
4. Побуна је такав начин супротстављања у којем су лица која у њој учествују, спремна да употребе силу. Ако се та сила манифестује употребом оружја (ватреног или хладног), реч је о оружаном побуни.

Из претходних разматрања могуће је издвојити основне елементе побуне:

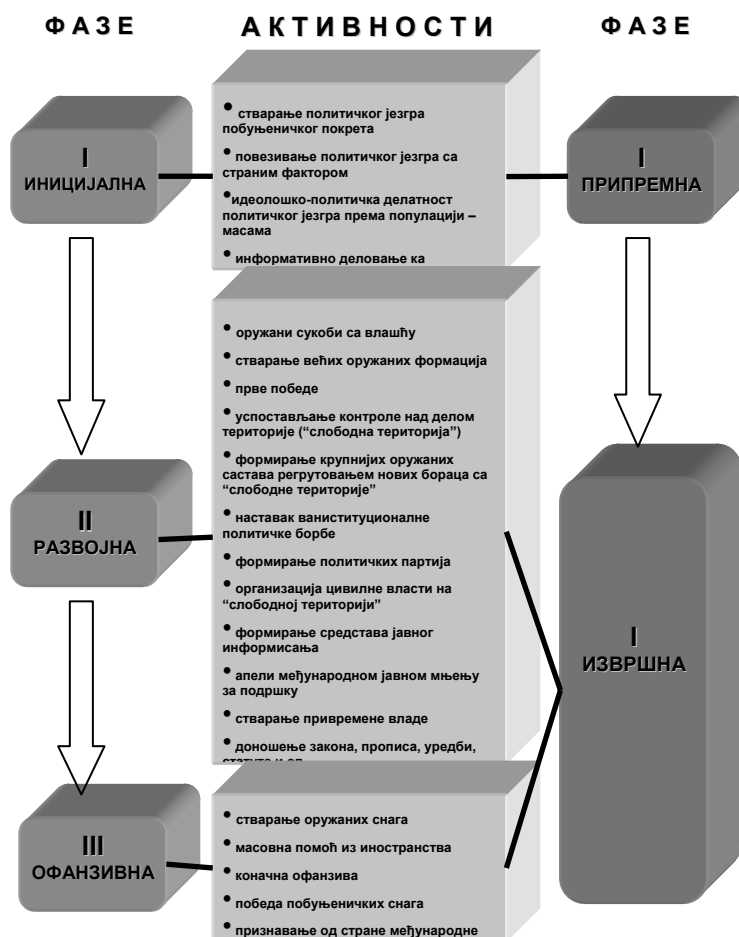
- *Субјект* побуне (ко је изводи) је нека друштвена група окупљена око истих интереса;
- *Објект* побуне (на кога се делује) је актуелна власт;
- *Циљ* побуне је промена власти или добијање неких уступака;

⁶ Мијалковски, М., Арула, Д.: *Противтерористичка операција*, ШНО, Катедра оперативке, Београд, 2001, стр. 17.

– *Средство* којим се циљ жели постићи је нелегитимна политичка борба комбинована са масовним оружаним насиљем без покушаја да се циљ оствари законским (институционалним) средствима.

На основу ових елемената може да се закључи да је оружана побуна политичка борба комбинована са масовним оружаним насиљем коју води нека друштвена група окупљена око заједничких интереса против актуелне власти, у циљу промене те власти или добијања неких уступака од ње, с тим да није постојао покушај да се тај циљ оствари законским (институционалним) путем.

Побуњеници предузимају различите облике дејстава ради остваривања својих циљева. Самостално или у комбинацији, облици дејства имају своју еволуцију, која иде од организације покрета до свргавања легалне власти. Активности, поступци и фазе развоја побуне са сецесијом, приказани су на шеми 1.



Шема 1 – Активности, институције и фазе развоја оружане побуне са сецесијом

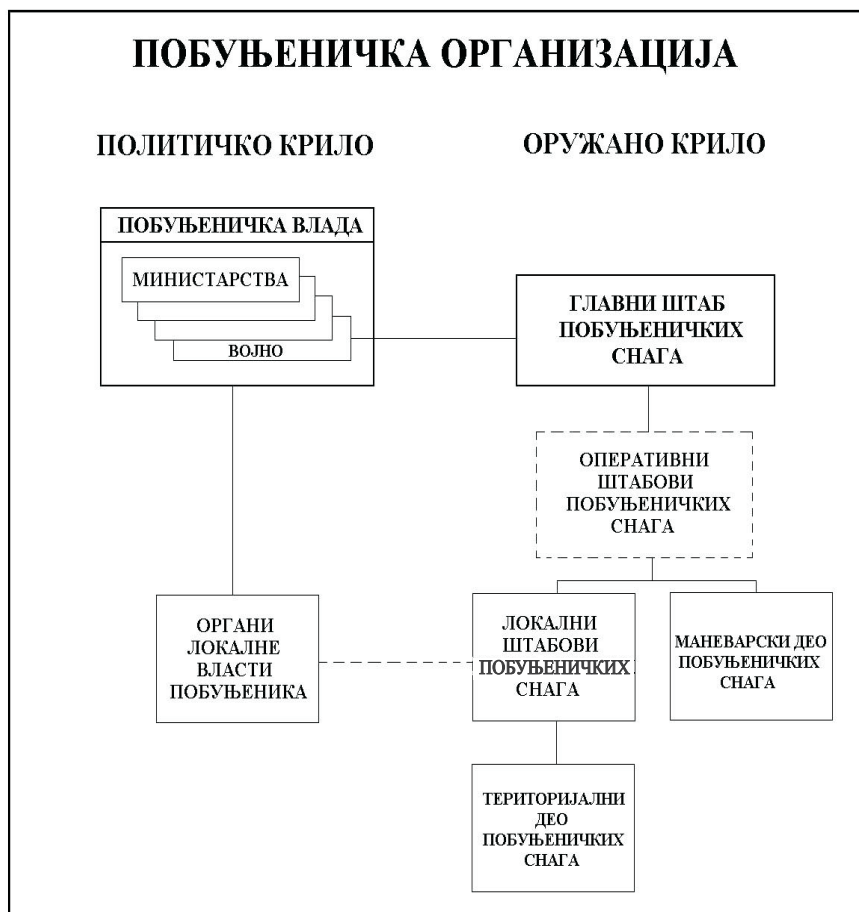
Свака побуна пролази кроз припремну и извршну фазу, мада се оне, у доброј мери, преплићу. Због тога неки аутори идентификују три фазе које проистичу једна из друге. У првој фази, која се назива „иницијална фаза“ (припремна фаза), идеолошко језгро (организација, политичка партија) настоји да створи што ширу основицу за своје деловање. У тој фази, методе деловања су искључиво политичко-вербалне. Друга, „развојна фаза“ (наставак припремне и почетак извршне фазе) подразумева активности на прогресивном слабљењу противника и успостављању контроле над становништвом. Током спровођења активности, примењују се и неке методе физичког насиља, као што су уцене, физички обрачуни са неистомишљеницима, масовне демонстрације против власти са могућим рушилачким карактеристикама, па и мањи оружани сукоби са снагама за одржавање реда. Трећа фаза је „офанзивна“ (извршна фаза). Одликује се појавом многобројних мањих организованих и наоружаних група и већих, војнички организованих формација, које, мање-више, прихватају јединствену „централну команду“ и координирано дејствују по најосетљивијим институцијама власти, пре свега на центре за комуникације, радио и телевизијске дифузне центре, виталне службе за функционисање већих урбаних центара и слично. Крајњи циљ у тој фази је преотимање власти на целокупној, односно делу територије која је под контролом побуњеника.⁷

Разматрајући структуру побуњеничке организације начелно могу да се уоче две целине: политичко и оружано крило (шема 2). Политичко крило бави се вођењем политичке борбе и обезбеђењем што бољих услова за деловање оружаног крила. Оно настоји да током припреме и извођења побуне обезбеди структуру и регулативу, које су неопходне за преузимање власти и промену политичког система, након остваривања циљева побуне. У важније послове овог крила спадају и обезбеђење финансијских средстава за подршку побуне, као и остваривање контаката са међународном заједницом и њено придобијање за прокламоване циљеве побуне, односно покушај да побуна добије легитимитет. Врло често ово крило образује „владу“ као највиши орган политичке власти у побуњеничком покрету. Власт на простору који је захваћен побуном политичко крило остварује формирањем локалних органа власти побуњеника.

Оружано крило најчешће има „главни штаб“ побуњеничких снага који, у складу са одлукама (у чијем формирању често учествује) политичког крила, односно „влaде“, планира, организује и усмерава оружане активности побуњеника. Побуњеничке снаге најчешће имају маневарски и територијални (просторни) део. Маневарски део сачињавају борбене јединице. На почетку побуне, док је број борбених јединица релативно мали, маневарски део је под директном командом „главног штаба“. Територијални (просторни) део побуњеничких снага сачињавају месне страже (или наоружана насеља) у чији састав улазе мештани насеља са већинским становништвом

⁷ Више о томе: Петковић, М.: *Побуна – метод и средство деловања обавештајних служби*, Савремени проблеми ратне вештине, ЦВВИШ ВЈ, Београд, 1997.

из побуњене популације. Територијалним делом непосредно руководе локални штабови побуњеничких снага који су под директном командом главног штаба. У каснијем току побуне, када се број борбених јединица знатно повећа, могу да се формирају оперативни штабови који командују делом маневарских снага, као и локалним штабовима у зони своје одговорности.



Шема 2 – Структура побуњеничке организације

Политичко крило, односно „влада“ свој директан утицај на главни штаб врши преко „војног министарства“, с тим да у неким случајевима „главни штаб“ улази у састав „влдае“ и врши функцију министарства. Локални органи власти и локални штабови побуњеничких снага остварују чврсте односе сарадње ради што ефикаснијег супротстављања држави и њеним органима на локалном нивоу. Ипак, требало би да се нагласи да се, најчешће, између локалних органа власти и локалних штабова успостављају односи сарадње, а не командне везе које, готово увек, иду ка „влади“, односно „главном штабу“.

Како је оружана побуна сукоб у коме се употребљава оружано насиље, логично је да се разматра анализом фактора који је сачињавају. Основни фактори побуне, као и сваког другог сукоба су људи, материјално-техничка средства, простор и време.

Људи су основни фактор оружане побуне. Интереси и циљеви које нека група људи жели да достигне, као и њихово опредељење да до тих циљева дођу ванинституционалним незаконитим средствима, примењујући оружано насиље, доводи до оружане побуне. Начелно, побуна, иако води промени власти, за циљ има стварање нове власти која ће бити спровођена на одређеном простору и над одређеном популацијом. За успех побуне најважнија је управо та веза побуњеника са становништвом. Ако се она не успостави на чврстим основама, побуна ће се сама од себе да се угаси. Побуњеници обезбеђују подршку обећањем слободе од угњетавања, а када дођу на власт, предузимају много репресивније мере, што правдају прелазним периодом формирања нове власти, односно државе.

Када се разматрају људи као фактор оружане побуне, неопходно је разликовати побуњенички покрет (организацију) и популацију која подржава побуњенике (побуњену популацију). Побуњенички покрет сачињавају људи који су учесници у припремању побуне, као и учесници у самој побуни. У популацији која подржава побуњенички покрет су људи који не учествују директно (активно) у побуњеничким дејствима, али су се из неког разлога идентификовали са циљевима побуне и њеном идеологијом, те својом моралном подршком и декларативним опредељењем, да би пружили било коју врсту помоћи, ако то буде потребно, подупиру побуну. Ово декларативно опредељење често води томе да чланови популације, која подржава побуну, временом постају учесници у побуни, било да се директно укључују у акцију побуњеника, било да логистички помажу побуњенички покрет. Највећи допринос популације која подржава побуњенике развоју саме побуне, је у отказивању лојалности држави у којој живе и органима власти који ту државу представљају.

За успех оружане побуне нужно је да се у свести људи (припадника побуњеничког покрета, али и чланова популације која подржава побуњенике) формира непоколебљиво схватање да би требало спроводити бескомпромисно оружано насиље и друге облике побуњеничких дејстава ради остваривања циљева који мотивишу побуну. За формирање овог схватања најважније је политичко и идеолошко деловање организатора побуне, којим људе морају да увере да циљеви побуне не могу да се остваре никако другачије, осим насиљем. Без формирања овог схватања није могуће обезбедити одговарајући степен *морала*, неопходног за реализацију побуне, који мора да се манифестује у свести појединца, побуњеничког покрета и популације која побуну подржава, о потреби и могућностима успешне примене оружаног насиља, као и у решености и припремљености побуњеничког

покрета и популације која га подржава, да се максимално ангажују у реализацији циљева оружане побуне. Ову врсту морала организатори побуне код побуњеника и побуњене популације изграђују уверавајући их да је прокламоване циљеве побуне могуће остварити оружаном насилијем, као и да је њихово учешће у оружаном насиљу сасвим оправдано, јер бране своју слободу, свој начин живота, материјална и културна добра, па чак и физички опстанак.

Обученоси људи који учествују у оружаној побуни се временом повећава. На почетку, међу побуњеницима је релативно мали број људи који располажу довољним нивоом војно-стручних знања и вештина стечених у војсци и полицији државе против које се боре или неке друге државе. У случајевима када је оружана побуна потпомогнута споља, део побуњеника војно-стручна знања и вештине добију у камповима за обуку организованих на територији држава које подржавају побуну. Овај, мањи део побуњеника обично сачињава језгро борбених јединица маневарског дела оружаног крила побуњеничке организације. Када оружана побуна почне, побуњеници организују обуку својих припадника и јединица на територији коју држе под контролом, подижући ниво обучености људства. Поред овога, побуњеници подижу ниво обучености и стичу борбено искуство и током извођења акција. Према томе, што побуна дуже траје, ниво обучености побуњеника прогресивно расте. Маневарски део оружаног крила побуњеничке организације обученији је од територијалног дела. Месне страже најчешће имају само основна знања о руковању личним наоружањем, те, донекле, о инжињерском уређењу положаја.

У сваком случају, побуњена популација, у квантитативном смислу представља респективан извор регрутовања људског потенцијала. Развојем оружане побуне, побуњенички покрет, са аспекта људског фактора, доживљава и квалитативни прогрес.

Материјални фактор оружане побуне састоји се од материјално-техничких средстава којим располаже побуњенички покрет, финансијског потенцијала употребљеног за припрему и извођење оружане побуне и материјалних извора захваћене територије који могу да буду употребљени у побуни.

Побуњеници се средствима ратне технике и другим материјално-техничким средствима снабдевају из разних извора. Уколико је оружана побуна подржана споља, побуњеници значајан део материјално-техничких средстава добијају од субјеката (држава, организација и слично) који их подржавају. Други значајан извор снабдевања побуњеника је међународно илегално тржиште оружја. Знатан део материјално-техничких средстава којима побуњеници располажу, обично је заплењен на територији коју побуњеници контролишу. У врло ретким случајевима побуњеници организују сопствену производњу материјално-техничких средстава. У сваком случају, снабдевање материјално-техничким средствима је за побуњенике увек отежано. Оно најве-

ћим делом мора да буде реализовано тајно, у фази припреме оружане побуне, и увек постоји ризик да га држава открије и отежа, односно онемогући. На почетку побуне, побуњеничка организација најчешће располаже врло ограниченим материјално-техничким ресурсима, али се временом, нарочито ако је побуна успешна, материјално-технички ресурси побуњеника повећавају.

Најчешће, највећи део финансијских средстава која се употребе за припрему и реализацију побуне потиче из криминалног деловања побуњеника. Да би обезбедили новац који им је потребан, побуњеници се најчешће баве илегалном трговином наркотицима, а не презају ни од других облика криминала, као што су пљачке, разбојништва и слично. Уколико је побуна подржана споља, знатан део потребних финансијских средстава пристиже од субјеката који побуњенике подржавају зарад неких својих интереса. Врло често побуњеничка организација успешно мобилише дијаспору побуњене популације да финансијски подржи побуну. Један део новца побуњеници прикупе и од побуњене популације. У почетку су то добровољни прилози, а касније ово прикупљање новца може да поприми форму намета у виду пореза, доприноса и слично. У сваком случају, побуњенички покрет најчешће успева да прикупи нужну количину новца за финансирање организације и реализацију побуне. Овај новац најчешће се троши за набавку потребних материјално-техничких средстава, али и за друге активности, као што су пропагандна делатност у земљи и свету, лобирање од утицајних група и организација у иностранству да подрже побуну и слично.⁸

Материјални извори захваћене територије који могу да се употребе у оружаној побуни су разноврсни. То су она материјална добра која се налазе на простору деловања побуњеника, а која могу одмах да се искористе. У првом реду, то су залихе хране које се могу наћи на простору извођења дејстава, укључујући и сточни фонд. Исто тако, то су и одећа и обућа која се може прикупити и искористити за потребе побуњеничких снага, санитарски материјал, смештајни капацитети и друго.

У сваком случају, у почетним фазама развоја побуне побуњеници најчешће располажу ограниченим и често недовољним материјалним ресурсима. У каснијим фазама побуне, стање материјалног фактора се за побуњенике увелико побољшава.

Простор на коме избија оружана побуна најчешће је одређен границама територије коју већински насељава побуњена популација. Зависно од бројности и територијалног распореда побуњене популације,

⁸ Током побуне на Косову и Метохији шиптарски сепаратисти потрошили су велике количине новца како би откупили што више земљишта и некретнина од неалбанског становништва. Стицањем власништва над земљом и некретнинама, желели су да побуни дају „легитимитет“ јер су „бранили своју имовину од српског окупатора“. Истовремено, оваквим поступањем мењали су демографску слику Косова и Метохије јер су, у комбинацији са разним врстама притисака, покренули и подстицали процес исељавања неалбанског становништва.

димензије простора на коме је избила побуна крећу се од величине региона до мањих држава.⁹ Исто тако, побуна може да захвати територију једне или више држава.¹⁰ Што је простор захваћен побуном већи, веће су и шансе да побуна успе и обрнуто. Већи простор увелико отежава субјекту одбране (држава) да ефикасно примени мере противпобуњеничких дејстава, а побуњеницима омогућава да величину простора искористе за маневар снагама, попуно побуњеничког покрета људима, коришћење материјалних извора територије и слично.

Простор, као фактор оружане побуне битно утиче на њено извођење и развој. Физичко-географске карактеристике простора – рељеф, вегетација, хидрографија, клима и друго – често опредељују начин извођења побуњеничких дејстава. Побуњеничке снаге су у почетку развоја побуне инфериорније у односу на одбрамбено-безбедносне снаге државе, па су побуњеници принуђени да користе простор како би компензовали своје слабости. Током извођења дејстава побуњеници, нарочито маневарски део оружаног крила побуњеничког покрета, најчешће примењују герилску тактику „удари и бежи“. При томе морају врло вешто да користе физичко-географске карактеристике простора, како би својим дејствима изненадиле државне снаге, себи обезбедили, а државним снагама отежали маневар, осигурали могућност сакривања пред државним снагама, створили услове за базирање снага, при чему оне морају да буду обезбеђене од изненађења и слично.

И антропогеографске карактеристике простора – насељеност, урбанизација, комуникативност и друго – такође имају великог утицаја на развој побуне и начин извођења побуњеничких дејстава. Иако теже да под контролом држе што већи простор, нарочито значајније делове, као што су већа насеља, аеродроми, комуникације и слично, побуњеници избегавају да га одсудно бране, избегавајући јаке ударе државних снага. Услед инфериорности, тежиште дејства побуњеника је у ванградским подручјима. Ипак, када год су у могућности користе насеља за своја дејства, желећи да испровоцирају одговор државних снага који би узроковао оштећење насеља и евентуалне жртве међу популацијом, што води ка осуди и реаговању међународне заједнице на штету државе. Исто тако, побуњеници често нападају државне снаге на комуникацијама, наносећи им значајне губитке.

Врло често, под јачим притиском државних снага, побуњеници користе простор тако што привремено растурају своје јединице, чији

⁹ Примера ради, простор Косова и Метохије је величине 10.887 km². Ако се у обзир узме да су шиптарски сепаратисти дејства изводили и на југу Србије, као и у Македонији, ова побуна захватила је готово двоструко већи простор који је по димензијама већи или готово једнак простору многих држава у свету (Словенија – 20.256 km², Кипар – 9.240 km², Луксембург – 2.586 km², Малта – 316 km², Источни Тимор – 15.007 km², Гамбија – 10.689 km² и друге).

¹⁰ Побуна шиптарских сепаратиста водила се на територији Србије и Македоније. Побуна Курда обухватила је простор који захвата територије Турске, Ирака, Ирана и Сирије.

се припадници враћају нормалном животу приказујући се као чланови популације која насељава то подручје. Овакво поступање увелико отежава дејства државних снага, онемогућавајући им сигурну идентификацију побуњеника. Сваки покушај да се утврди ко је припадник побуњеничког покрета може врло лако да се представи репресалијама, па чак и одмаздом према популацији, што државу доводи у незавидан међународни положај.

Простор, као фактор оружане побуне, готово увек за извођење својих дејстава умешније користе побуњеници од државних снага. Како највећи део побуњеника потиче са простора на коме је побуна избила, логично је да га боље познају и вештије користе од државних снага. Са друге стране, простор на коме се изводе дејства побуњеника и државних снага готово увек насељен је популацијом која подржава побуњенике, па државне снаге фактички дејства изводе на непријатељској територији. Због тога простор, готово увек иде на руку побуњеницима чиме компензују слабости изражене у другим факторима.

Време испољава свој утицај на оружану побуну, пре свега, као историјски период, трајање, те као доба дана и године.

Већина побуне које су се до сада десиле отпочеле су у тренутку када је стање међународних односа било повољно за такав смер акције. Побуњеници или користе за њих повољан историјски период, настао стицајем околности, или га стварају политичким деловањем и другим активностима, чији је основни циљ довођење државе (субјекта одбране) у неповољан међународни положај. На тај начин стварају услове да побуна добије легитимитет, односно да буде проглашена за „легитиман ослободилачки покрет“, а да држава буде подвргнута осуди и репресији међународне заједнице због извођења противпобуњеничких дејстава.

Иако постоји генерални став да је странама у било којем сукобу циљ да дејства трају што краће, све успешне побуне су трајале релативно дуго. На почетку сваке побуне постоји низ слабости побуњеничке организације, поготово са аспекта људског и материјално-техничког фактора. Да би ове слабости превазишли побуњеницима је потребно време. Поред овога, да би се криза настала избијањем побуне интернационализовала и у њено решавање укључила међународна заједница, најчешће побољшавајући позиције побуњеника, потребно је да прође неко време. Због овога, време као трајање готово увек иде на руку побуњеницима, што они најчешће вешто користе.

Са аспекта времена као доба године, може да се уочи тенденција да су дејства побуњеника нешто интензивнија у пролеће и лето.¹¹ Ово

¹¹ На пример, у периоду од 1. јануара до 15. октобра 1998. године забележено је 197 граничних инцидената на Косову и Метохији. Од тога, у пролећним и летњим месецима (април – септембар) било је 174 инцидента или 88,32% (више о томе: Мијалковски, М., Дамјанов, П.: *Тероризам албанских екстремиста*, НИЦ Војска, Београд, 2002).

произилази из чињенице да се тада предности простора могу много боље да искористе, него у јесен и зиму. Исто тако, у складу са герилском, односно често терористичком тактиком коју користе, побуњеници активна борбена дејства чешће изводе ноћу.

Време је, дакле фактор који, уколико се правилно искористи, погодује побуњеничким дејствима. У почетку, побуњеничке снаге најчешће располажу ограниченим ресурсима, али временом, скоро редовно, налазе начин да слабости претворе у снагу, а да снагу државе против које се боре претворе у њену слабост.

Дакле, оружана побуна је нелегалан начин остваривања политичких циљева неке друштвене групе, и то применом оружаног насиља. У већини законодавстава света третира се као кривично дело, те се тако и процесуира. Као појава има своју еволуцију, од зачетка идеје о решавању проблема насилним путем, до максималног испољавања елемената оружаног насиља. Врло је комплексна, а успешна борба државе против оваквог облика угрожавања њене безбедности, захтева темељиту анализу свих елемената побуне и фактора који утичу на њен развој.

Литература:

1. Ђорђевић, О.: *Лексикон безбедности*, Партизанска књига, Београд, 1986.
2. *Кривични Законик Републике Србије*, „Службени гласник РС“, број 1/2006.
3. Лазовић, М., Милошевић В., Милојевић С.: *Средства и тактика полиције*, Полицијска академија, Београд, 2002.
4. Мијалковски, М., Арула Д.: *Противтерористичка операција*, ШНО, Катедра оператике, Београд, 2001.
5. Мијалковски, М., Дамјанов П.: *Тероризам албанских екстремиста*, НИЦ Војска, Београд, 2002.
6. Милојевић, С.: *Guerilla warfare in the past, at present and in the future from the Yugoslav aspect*, Guerilla warfare an asymmetric option, National defense college, Finland, Helsinki, 2002.
7. Милошевић, Н., Милојевић С.: *Основи методологије безбедносних наука*, Полицијска академија, Београд, 2001.
8. Петковић, М.: *Побуна – метод и средство деловања обавештајних служби*, Савремени проблеми ратне вештине, ЦВВШ ВЈ, Београд, 1997.
9. *Политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1975.
10. Field Manual 100–5, *Operations*, The Department of Army, Washington DC, 1993.

Armed rebellion and rebel activities as form of endangering state security

Summary: *Armed rebellion is a particularly dangerous form of threatening security of every society that undermines the fundamentals. It is often used as an instrument when some social group makes an attempt at secession. It represents a serious criminal act in all countries of the world, because it comprises elements of massive, escalated and very brutal violence. The paper analyzes the armed uprising as a phenomenon, as well as the rebel activities that actually threaten the security of society.*

Key words: *Armed rebellion, armed uprising, rebel activities, rebels, security.*